

Kulturdepartementet

postmottak@kud.dep.no

Rådhusgata 1-3
Postboks 437 Sentrum
N-0103 OSLO

Telefon +47 23 08 16 00
Telefax +47 23 08 16 01
Org. nr. 970 349 820

pf@prest.no
www.prest.no

<i>Dato:</i>	<i>Vår ref:</i>	<i>Deres ref:</i>	<i>Arkiv nr:</i>
01.07.2013	13-00096 IWE		000

Hørings svar - Kulturutredningen 2014 - NOU 2013:4

Vi viser til den fremlagte Kulturutredningen 2014 - NOU 2013:4. Den norske kirkes presteforening har hatt saken til drøfting i sitt sentralstyre og representantskap, og vil benytte anledningen til å komme med noen synspunkter.

Presteforeningen vil fremfor alt uttrykke glede over initiativet til å utforme en begrunnet kulturpolitikk som både vektlegger kulturinstitusjonenes rolle, og samtidig har syn for "den kulturelle grunnmuren" og "kulturarven" slik den kommer til uttrykk gjennom ulike deler av kulturlivet, ikke minst lokalt. Vi ser at dokumentet legger viktige føringer for en fremtidig kulturpolitikk, hvor også kirken har en sentral plass.

Utredningen løfter frem begrepet "ytringskultur", og vil med dette gi innhold til et kulturbegrep som har de estetiske uttrykksformene som hovedfokus, og som er mer avgrenset og presiserende enn det tidligere rådende "utvidete kulturbegrepet". Det er forståelig at man kan ønske et kulturbegrep som fungerer differensierende i forhold til andre politikkområder, og som kan bidra til utvikling av styringsverktøy for politikk og økonomi innenfor et rimelig avgrenset felt. En ulempe med begrepsbruken kan være at den likevel virker for innsnevrende, ikke minst sett i forhold til de ambisiøse verdimeslige begrunnelser og målsettinger man setter for et kulturliv som blant annet skal bidra til "identitets- og meningskaping", til "videreutviklingen av samlende og delte referanserammer innefor et nasjonalt fellesskap", og som skal fremme verdier som "demokrati, rettferdighet og mangfold", slik utredningen uttrykker det.

Vi verdsetter at utredningen både fremhever kirken og det frivillige organisasjonslivet med deres historiske betydning. Presteforeningen vil påpeke at refleksjonen om disse sidene av kulturlivet likevel blir noe svak, ikke minst sett i lys av at man ønsker at både kirkeavdelingen og ansvaret for fritidsklubbene og de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene blir overført til Kulturdepartementet.

På denne generelle bakgrunn vil vi komme med følgende merknader:

1. Kulturbegrepet

Ved å gå inn for begrepet "ytringskultur" oppnår man å få et kulturbegrep som i større grad enn tidligere refererer til et eget "praksisfelt" og ikke en hel "dimensjon" i samfunnet (s. 61). Det vil både omfatte kommunikasjonsprosesser i vid forstand knyttet til utvikling og formidling av en kollektiv "kulturarv", og samtidig sikte mer spesifikt mot kunstnerisk virksomhet. På denne måten søker man et kulturbegrep som skal omfatte både en ivaretagelse av felles referanser i samfunnet karakterisert ved begrepene "det kollektive og kontinuitet" (s. 61), og samtidig ivareta vilkårene for de frie, autonome, individuelle og grenseoverskridende kunstneriske uttrykk. Samtidig understreker man at ytringskulturen på generell basis, slik den forstås som ekspressiv virksomhet, "ikke kan eller bør underordnes ønsker om å oppnå ulike typer samfunnsvirkninger" (s. 63).

Det er ikke noen tvil om at kulturpolitikken bør legge til rette for kulturaktivitet i form av skapende, frie, kunstneriske uttrykk, som innenfor rammen av prinsippet om "armlengdes avstand" er fritatt for tungtveiende samfunnsmessige forpliktelser, ut over at de fungerer økonomisk, sosialt og demokratisk gjennom rimelig grad av oppslutning etc. På den andre siden må *en kulturpolitikk* som skal møte utfordringene i dagens individualiserte samfunn, også fremme kulturaktivitet som har langt tydeligere målsettinger om å fungere samfunnsskapende, stabiliserende og meningsskapende, slik flere tidligere kulturmeldinger har vektlagt. Vi mener utredningen fremstår som vel optimistisk i ambisjonene om å harmonisere det samfunnsmessig forpliktete og utforpliktete i én og samme kulturaktivitet. En *grenseoverskridelse* innenfor kunsten fungerer etter sin intensjon først når den kan ses på bakgrunn av noe som oppfattes som etablert, normativt eller gitt. Vi kan ikke se at utredningen i tilstrekkelig grad fanger inn dialektikken som nødvendigvis må være mellom en type kulturaktivitet som vektlegger "det kollektive og kontinuitet", og en mer eksperimentell kunstorientert aktivitet som fungerer først i muligheten til å være fri fra og kunne utfordre posisjoner preget av nettopp kontinuiteten og det kollektive.

Begrepet "ytringskultur", gitt en avgrensning til de ekspressive eller estetiske aktiviteter, vil ha begrensede muligheter i å fungere som en samfunnsformende kraft uten å stå i et samspill med andre prosesser i det videre kulturbildet. Selvsagt gir den viktige bidrag, men om vi ønsker et samfunn preget av verdier som "tillit og likhetsorientering" (s. 47), eller "demokrati, rettferdighet og mangfold", kreves en satsing på kulturaktiviteter som i større grad har det samlende, samfunnsbyggende og meningsbærende som mål. Når utredningen nettopp fremhever den betydningen avholdsbevegelse, lekmannsbevegelse og målbevegelse hadde for dannelse og kulturutvikling på 1800-tallet, signaliserer dette at det gis en type kulturaktiviteter, i tillegg til de rent estetiske, som vil være vesentlige i en kulturpolitikk også i vår tid. Dette tilsier at vi trenger et kulturbegrep som i større grad fanger inn identitets- og meningsdannende prosesser som også ut over den ekspressive kommunikasjonen, og en kulturpolitikk som også kan være sektorovergripende og har relevans for politikken på

områder som språk, utdanning, kirke, religion, frivillighet, barne- og ungdomsarbeid, mangfold og integrering, medier, osv.

2. Kirken som kulturaktør

Utredningen fremhever kirken med sin rolle som forvalter av landets religiøse kunnskapstradisjoner og rituelle liv, som møteplass i samfunnet og pådriver for folkeopplysningsarbeid. Kirken beskrives som en institusjon som har vært med å bygge den kulturelle grunnmuren i Norge og mobilisert folk til aktiv samfunnsdeltakelse.

Samtidig som dette uttrykkes positivt på et generelt nivå (særlig pkt 3.4), vil vi påpeke at kirkens rolle i fortid og nåtid kunne vært tydeliggjort sterkere gjennom utredningen. Det gjelder ikke minst redegjørelsen for "den kulturelle grunnmuren" i kapittel 12. Når kirken utelates, kan det føre til en utydeliggjøring av kirken som kulturaktør som i sin tur kan føre til at den nedprioriteres. Dette vil være urimelig, ikke minst fordi kirken er blant de arenaer som er mye brukt av befolkningen og har landsomfattende utbredelse. Dette er dimensjoner som langt på vei er tydeliggjort gjennom den kirkelige kulturutredningen *Kunsten å være kirke fra 2005*. Vi vil i korthet trekke frem noen punkter vi kunne ønske sterkere fokusert i grunnlagstenkningen for en fremtidig kulturpolitikk:

a. Liturgi og gudstjenesteliv

Når man vil kartlegge kirkens rolle i utviklingen på kunst- og kulturfeltet, er det naturlig å ta utgangspunkt i liturgien og gudstjenesten som danner et historisk utgangspunkt både for utviklingen av teater og billedkunst i vår vestlige kulturtradisjon. Med dette har vi å gjøre med en viktig kilde både til estetiske uttrykk, og til holdningsdannelse og tenkemåter i vår kultur. Gjennom de overleverte helligtekster og liturgier gis et tilfang av tekstlige og visuelle symboler som fortsatt er en betydelig ressurs for menneskers meningsdannelse og refleksjon. Når utredningen for eksempel fremhever verdien av "meningsskaping og symbolsk kommunikasjon", "samlende og delte referanserammer", "samspillet mellom elite- og folkekultur", "den sammenbindende kraften i markante verdi- og interessefellesskap", og "det ritualiserte sosiale samværet", mener vi kirkens bearbeiding av tekster og liturgier gjennom tusenvis av gudstjenester og kirkelige handlinger hvert år, representerer et betydelig og ofte undervurdert bidrag til felleskulturen.

b. Prestens rolle

I denne sammenhengen vil vi også fremheve presten som folkekirkelig institusjon. Prestetjenesten i Den norske kirke hviler på en kompetanse som forener kirkelig tro og tradisjon med akademisk dannelse og kritisk tenkning. Med denne kompetansen spiller presten en vesentlig rolle i traderingen av kulturarven, både ved å forvalte det overleverte og samtidig bidra til nytolkning og dialog i det avgjørende spenningsfelt mellom kontinuitet og fornyelse, tradisjon og kritikk, enhet og mangfold, gruppe og individ.

c. Andre kirkelige tjenester

I tillegg til prestedtjenesten har kirken vigslete tjenester med ansvar for undervisning, diakoni og kirkemusikk som på hver sine måte bærer vesentlige sider av kirkens kulturoppdrag: kateketer med særlig ansvar for trosopplæring og arbeidet med å videreføre den kristne kulturarven i møte med nye generasjoner, diakoner med å konkretisere fellesskapets og den enkeltes ansvar i møte med medmennesket, og kirkemusikeren med å formidle og vitalisere musikken som sentral dimensjon i fellesskapet.

d. Kirkemusikken

Gjennom sin bruk av musikk og varierte musikalske tradisjoner, er kirken en betydelig aktør i det å utvikle musikalsk interesse og kompetanse innenfor brede befolkningsgrupper over hele landet. Ved sin kirkemusikalske tradisjon har den vært med på å bringe den europeiske gudstjeneste- og kirkemusikkarv inn i mange menneskers hverdag, både gjennom de ordinære gudstjenester og kirkelige handlinger og ved konsertante messer, kor- og oratorieoppførrelser over hele landet.

e. Rytmask musikk og scene

De siste femti årene har kirken i tillegg blitt en arena for utvikling av interesse og kompetanse innenfor områdene rytmisk musikk og scene. Gjennom aktiviteter som barnekor, ungdomskor, dansegrupper, dramagrupper og Ten Sing, er det utviklet et arbeid med korsang, solosang, orkester, dans, drama, lyd, lys og kulisser, som ved siden av kulturskolene og korpsarbeidet, har vært et betydelig bidrag i det lokale kulturarbeidet blant barn og unge over store deler av landet.

f. Organisert frivillig arbeid

Ved å være arena for organiserte aktiviteter innen musikk-, klubb- og ledertrening, har kirken på en særlig måte bidratt til utvikling av ansvarlighet, deltakelse, fellesskap og kreativ utfoldelse. Dette har ikke bare vært av betydning for meningsdannelse, holdninger og refleksjon i nye generasjoner, men er vesentlig med tanke på utvikling av verdier og ferdigheter knyttet til begrepene "demokrati, rettferdighet og mangfold". Bærekraftige holdninger i så henseende utvikles ikke alene ved at aktuelle spørsmålsstillinger tematiseres innenfor rammen av en ekspressiv kommunikativ kontekst. Holdninger, for eksempel til bruk eller misbruk av makt, til bruk eller misbruk av fellesskapets midler, til inkluderende eller ekskluderende atferd, må øves inn i sammenhenger hvor normer for ønsket atferd er tydelig definert. Dette understreker hvordan det organiserte frivillige arbeid på generell basis, ved siden av skolen, er avgjørende arenaer for formidling og utvikling av viktige dimensjoner i kulturarven.

g. Kirkebyggene

Nært knyttet til den liturgiske arven, er kirkebyggene som med årene har fått betydning i det lokale kulturlivet på stadig nye måter. Først og fremst er kirkerommet er viktig arena for gudstjenester og kirkelige handlinger med tilhørende livsriter, men i økende grad også for

konserter, teater, dans og billedkunst. I stadig større grad er kirkens åpne rom blitt benyttet som folkelige samlingspunkt i krisesituasjoner, med mulighet blant annet til lystenning, stillhet og samtale.

h. Særskilte kirkelige kulturtiltak – kulturrådgivere

I tillegg til det fortløpende arbeid i kirker og menigheter, finnes det noen særskilte kirkelige kulturtiltak for fortjener oppmerksomhet: Særlig bør nevnes Kirkeakademi-bevegelsen, Kirkelig kulturverksted med sin varierte virksomhet, kirkemusikkmusikkfestivaler, pilegrimssentrene og flere nyopprettete sentre for religionsdialog. Etter at Den norske kirke utarbeidet sin egen kulturmelding "Kunsten å være kirke" i 2005, har flere bispedømmer utviklet kultursatsing gjennom egne sentere, og kulturdepartementet har styrket satsingen gjennom en ordning med kulturrådgivere i alle bispedømmer. I tillegg til å styrke kulturarbeidet i den enkelte menighet og bispedømme, har disse bidratt til mange lovende samarbeidsprosjekter mellom kirkelige og andre aktører innen kunst- og kulturfeltet.

3. Konkrete forslag i utredningen

Utredningen kommer med anbefalinger og forslag til kulturpolitikken, og vi vil kommentere noen av dem med særlig relevans for kirken og presteskapet:

a. Kirkemusikere og lokale kulturutviklingsstrategier

Utredningen fremhever kirkemusikerens rolle og foreslår at det utredes hvordan den kan styrkes både i kirkelig kulturutøvelse og i samspillet mellom kirkelig og annen kulturutøvelse, og at dette videre må ses i sammenheng med at kirken trekkes aktivt inn i utviklingen av lokale kulturutviklingsstrategier (kap 15.5.3).

Presteforeningen vil støtte disse forslagene og legger til grunn at ressursene til kirkemusikerstillingene er på et nivå som gjør slike tiltak mulige.

b. Kulturrådgivere i bispedømmene

Utredningen nevner etableringen av ordning med kulturrådgivere i alle bispedømmer, og reiser spørsmålet om ordningen har tilstrekkelige verktøy til rådighet, og peker på muligheten for et nærmere samarbeid med Den kulturelle skolesekken (kap 15.5.3)

Presteforeningen ser at ordningen med kulturrådgivere har vært positiv, og vil støtte at ordningen gis økt mulighet til å utvikle samarbeid både innenfor Den kulturelle skolesekken og med andre lokale satsninger i det bredere kulturliv.

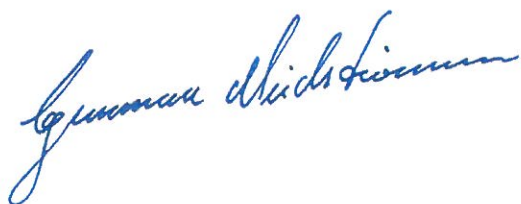
c. Organisatorisk plassering av kirkeavdelingen

Utredningen tilrår at Kirkeavdelingen i Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet bør overføres til Kulturdepartementet (kap.16, s.319 "Kulturpolitikens sektoransvar"). Dette begrunnes med at Den norske kirke etter grunnlovsendringene som følge av kirkeforliket forvaltningsmessig er å betrakte som et livssynssamfunn, og at departementsplasseringen ikke lenger er knyttet til statsrådets medlemskap i Den norske kirke (kap 15.5.3). Utvalget mener det vil styrke forvaltningen av kirkesaker og samordningen mellom kirkesaker og kulturpolitikken for øvrig om ansvaret for kirkesaker legges til Kulturdepartementet. Det vil også medføre at statens relasjon til alle tros- og livssynssamfunn blir samlet på samme sted.

Presteforeningen kan støtte en slik avgjørelse, men vil samtidig understreke at dette i tråd med Grl § 16 forutsetter at Kulturdepartementets forvaltning legger til grunn det særlige ansvar Den norske kirke har som landsdekkende folkekirke og som sådan en avgjørende del av den kulturelle grunnmuren i landet.

Med vennlig hilsen

DEN NORSKE KIRKES PRESTEFØRENING

GUNNAR MINDESTRØMMEN

leder